

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 577

מסכת מכות ט' - ט"ו

בס"ד, א' תמוז תש"ע

השבוע בגליון

- ◆ ההבדל בין סב רוצח לאב רוצח
- ◆ מלקות בערב יום הכיפורים
- ◆ מהי "תשובה"?

- ◆ מסירות נפש להצלת הזולת
- ◆ כהן שגילה כי הוא "חלל"
- ◆ כיבוד הסב - מצווה?

דבר העורך

החידוש האחרון בחיי

המשנה במסכת אבות מסכמת את גדלותה של התורה (פרק ו', משנה ז'): "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר (משלי ד/כב): "כי חיים הם למוצאיאיהם ולכל בשרו מרפא". המשנה מלמדתנו כמה טוב כלול בתורה, טוב המקיף את כל חייו של האדם ושומר עליו מכל רע. לקח רב בעניין זה טמון במעשה המופלא שלפנינו:

שעון על נכדו ובידו מקל, נכנס ר' משה אל רבה של סלוצק, הגאון רבי איסר זלמן מלצר. הרב קם ממקומו לכבוד השיש העיוור והלה גישש את דרכו בעזרת נכדו, התיישב, הניח על השולחן שני ספרים עבי כרס, ובקול חלוש אמר: "באתי להביא לרב את שני ספרי". הרב עלעל בין הדפים ומידי פעם עצר ושוחח עם הישיש על הכתוב בספר. משפנה הרב לאחד הנושאים שבספר והחל לדבר עם אורחו על אודותיו, הפטיר הישיש: "חידוש זה הוא החידוש האחרון בחיי". הרב נחרד, והישיש נאנח, כחכח בגרונו והחל לספר:

"היה זה באחד מימי החורף דאשתקד. יושב הייתי בבית המדרש ומעיין בלימודי. זה כמה ימים שעמלתי בביאורה של סוגיה ובכל זאת הדברים לא התיישבו על לבי, אולם כבר אמרו חז"ל "יגעת ומצאת תאמינן". אחר עמל רב עלה בידי חידוש זה המיישב כמה וכמה קושיות, הזדרזתי להעלות את הדברים על הכתב סיימתי את לימודי והלכתי לביתי.

בדרך ניקרה בלבי מחשבה: "הן איך צעיר והעיון הרב מאמץ את כוחך יתר על המידה, עליך לשמור על בריאותך, העמל הקשה מתישך ומעיפך". הרהורים אלו חלפו בראשי ולא נתנו לי מנוח עד שהחלטתי כי מיום המחר הריני מפסיק ללמוד בעיון רב ואתחיל לעסוק וללמוד בנושאים קלים יותר. מיד למחרת חשתי באמת עד כמה החלישי הלימוד. בקומי משנתי בבוקר פקחתי את עיני וכמעט שלא ראיתי מאומה, ניסתי לשתוף את עיני במים ולטפס רפואות לאישוני אך ללא הועיל, משעה לשעה הלכה ראייתי ונחלשה עד שדעכה כליל. לא ידעתי היכן לשים את נפשי. התחלתי להתרוצץ מרופא לרופא בתקווה למצוא מזור למחלתי, אך הכל לשווא. הרופאים הנידו את ראשם במבוכה: "אין אנו יודעים את הסיבה לאבדן ראייתך, כנראה שהגיל הוא שעשה את שלו". משנוכחתי שלא תצמח לי כל ישועה מרופאי הפלך, התייעצתי עם בני משפחתי והחלטתי

דף יא/ב ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפי' ישראל צריכים לו

מסירות נפש להצלת הזולת

אחת השאלות היסודיות בענייני פיקוח נפש עוסקת בהצלת הזולת תוך כדי סיכון עצמי, ושלוש שיטות נאמרו בדבר. א. חובה להסתכן למען הזולת (הגהות מימוניות הובא בבית יוסף חו"מ סימן תכ"ו). ב. מותר להסתכן למען הזולת אך אין חובה לעשות כן (סמ"ע בשם ראשונים). ג. אסור לאדם לסכן את עצמו למען הזולת (רדב"ז שו"ת סימן אלף נ"ב).

דרכיה דרכי נועם: רדב"ז (שם) אף כותב, כי גם כאשר אדם מתבקש לסייע בפעילות הצלה, שקרוב לוודאי כי במהלכה ייגרם נזק בלתי הפיך לאחד מאיבריו של המציל, הוא פטור מהצלה זו, שהרי "דרכיה דרכי נועם" ולא יתכן שהתורה תחייב את האדם להפסיד אחד מאיבריו. אמנם הוא מציין, כי "אשרי חלקו של מי שיוכל לעמוד בזה", אלא שאי אפשר לחייב על כך, ואין זו אלא מידת חסידות. הוא אף מוסיף, כי היה עד למקרה שבו אדם ששרטו את אזנו דימם למוות, ולפיכך, יש לנקוט זהירות גדולה בכך, והמסכן את נפשו "הרי זה חסיד שוטה".

בעל "ערוך השולחן" (סימן תכ"ה סעיף נ"ז) מוכיח מסוגייתנו, שאי אפשר לכפות על אדם לסכן את נפשו לצורך הצלת הזולת. שהרי אמרה תורה שההורג בשוגג נכלא בעיר מקלט, ואינו רשאי לצאת משם עד מות הכהן הגדול, ואם בכל זאת הוא ייצא משם קודם לכן - רשאי "גואל הדם", קרובו של הנרצח, להרוג את הרוצח. במשנתנו מבואר, כי השוה בעיר מקלט אינו יוצא ממנה, אף לא לעדות מצווה, אף לא לעדות ממון, "ואפילו ישראל צריכים לו". כלומר: אפילו אם כל עם ישראל משווע לפעולת שתדלנות של אותו אדם השוה בעיר מקלט, אין לו לצאת את גבולות העיר, ואם יצא - רשאי גואל הדם להרגו. משמע, שאין אדם חייב לסכן את נפשו אף לא לצורך הצלת כלל ישראל.

ואילו לדעת הסוברים שאדם חייב למסור את נפשו להצלת הזולת אפשר לפרש שהמשנה קובעת כי **גזירת הכתוב** היא, שאסור לרוצח בשוגג לצאת מגבול עיר המקלט עד מות הכהן הגדול, אף לא למען המטרה הנאצלת ביותר ("כלי חמדה" פר' פנחס אות א' ועוד. ועיי' באריכות באוצר מפרשי התלמוד בסוגייתנו).

הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל מביא אף הוא "קצת סעד" לדעת הרדב"ה, מן המסופר במסכת סנהדרין (מ/ב) על אדם שהתחייב מיתה בבית הדין, ולאחר מכן העדים עצמם הודו כי שקר העידו. במקרה זה, אמרו חכמים, כי עם כל הצער שבדבר, אי אפשר למנוע את המתת הנידון, משום שאין העדים נאמנים לחזור בהם מעדותם לאחר שזו הסתיימה ["כיון שהגיד, שוב אינו חוזר ומגידי", מכות ג/א]. והנה, הלכה היא שאם נקטעה ידו של אחד העדים אין הנדון למוות נהרג, שנאמר (דברים, יז/ז): "יד העדים תהיה בו כראשנה להקמתו" (סנהדרין מה/א)! מדוע, איפוא, לא אמרו חכמים לאותם עדים שביקשו לחזור בהם מעדותם: לפי דבריכם, עליכם לקטוע את

ענייני נשמה

מרת **שפרינצה לאה פרוכטר** ע"ה
ב"ר אשר אנשיל ז"ל
נלב"ע ד' בתמוז תשמ"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידינו הר"ר **מנחם מנדל פרוכטר** ומשפ' שיחיו - בלגיה

ענייני נשמה

הר"ר **דוד גמזו** ז"ל
בן ר' אלחנן זאב ז"ל נלב"ע ג' בתמוז
ומרת **אסתא גמזו** ע"ה
בת ר' פנחס ז"ל נלב"ע כ"ו בסיון
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

ענייני נשמה

מרת **תקוה לוטה פלס** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע ד' בתמוז תשס"ג
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

ידכם כדי להציל את הנידון ממיתה? אין זאת, אלא, שאין חובה להציל את הזולת על ידי הפסד של אבר מגוף המציל, ואפילו שהם עצמם גרמו את מיתתו ("אור שמח" הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ז הלכה ח).

דף יא/ב היה עומד ומקריב

כהן שגילה כי הוא "חלל"

לפני שנים אחדות הופיע כהן תלמיד חכם בפני בית דינו של הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א, ובפיו סיפור מדהים. לאחרונה, כך סיפר, מצא בבית הוריו צרור מסמכים, אשר מהם עולה כי אביו הכהן נשא את אמו כאשר היתה גרושה! כך, התברר לו למגינת לבו, כי הוא וזרעו "חללים", כלומר, מחוללים מקדושת הכהונה.

בכורים שנפדו על ידי "חלל": מלבד שהיה עליו לפדות את בנו בכורו, שהרי כהן "חלל" חייב בפדיון הבן, הוצבה שאלה קשה בפני בית הדין: מה דינם של כל הבכורים אשר נפדו על ידי כהן ולאחר מכן התברר כי הוא "חלל" אשר אינו קדוש בקדושת כהן.

בשאלה זו התחבטו רבים מן האחרונים, ויסודה בסוגייתנו, בה אומר רבי יהושע, כי כהן שהקריב קרבן בבית המקדש ולאחר מכן נמצא כי הוא "חלל" שאינו ראוי לשמש ככהן - אין קורבנותיו נפסלים למפרע, מאחר שהתורה אמרה (דברים לג/יא) "ברך ה' חילו", ודרשו חז"ל בסוגייתנו (יב/א) "אפילו חללין שבו" (עיי' ריטב"א בסוגייתנו ורמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ו הלכה י', שמדובר אף בחלל ודאי. אולם לדעת הרמב"ן בקידושין ט/ב מדובר בספק חלל).

יש, איפוא, לדון, אם מן הפסוק המכשיר קרבנות שהוקרבו בבית המקדש על ידי כהן "חלל", אפשר ללמוד כי גם יתר עבודות הכהונה, כגון "פדיון הבן", שנעשו על ידי כהן "חלל" בטרם הידיעה כי הוא חלל, תקפים.

לדעת רוב הפוסקים, לא חידשה תורה היתר זה כי אם לעניין עבודת הקרבנות בלבד ("חיות יאיר" סימן קי"ג, "תומים" סימן ל"ח, "ערוך לנר" לעיל ב/א, "באר יצחק" יו"ד סימן נ"ו. וע"ע "ישועות ישראל" סימן ל"א ס"ק ג, ועיי' שו"ת מהר"ש ח"ג סימן קכ"ג).

להלכה, פסק הגר"ש וואזנר שליט"א, כי כל הפדיונות שנעשו על ידי כהן "חלל" בטלים למפרע! עתה, מוטל על כהן זה לחזר אחר אותם תינוקות שחלקם הפכו זה מכבר לאבות, ולהודיעם כי עליהם לפדות את עצמם. בנוסף לכך, עליו להחזיר להוריהם את חמשת הסלעים, שהללו העניקו לו כ"מתנת כהונה" בעת פדיון בנם.

הגר"ש"א שטרן שליט"א הציע לחסוך מכהן זה את הבושה ואת הטרחה הכרוכים בחיזור אחר הבכורים הללו והוריהם, על ידי שהכהן החלל יבקש מכהן אחר שיזכה בממון שעליו להעביר לידי הורי הבכורים, וכהן זה יפדה את הבכורים, שכן, "זכין לו לאדם שלא בפניו", ואין הם צריכים לדעת כי פדו אותם שנית.

ברם, מאחר שאנו נוקטים כי "ניחא ליה לאיניש למעבד מצווה בגופיה", היינו, נוח לו לאדם לקיים בעצמו מצוות הקשורות אליו, אין להשתמש בעצה זו אלא לגבי בכורים שאין הכהן ה"חלל" יכול לאתנם ("עיוני הלכות" עמ' תמ"א).

דף יב/א הא בבנו והא בבן בנו

כיצוד הסב - מצווה?

נחלקו הפוסקים אם אדם חייב בכבוד סבו.

לדעת מהרי"ק (שורש ל') אדם אינו חייב בכבוד סבו כלל ועיקר, אך הרמ"א (יו"ד סימן ר"מ סעיף כ"ד) חולק על כך ופוסק כי אדם חייב בכבוד סבו. כראיה לשיטתו מסתמך הרמ"א על דברי המדרש על הפסוק (בראשית, מו/א): וַיִּסַּע וַיִּשְׁתָּאֵל וַיִּכַּל אֶשְׂרָא לוֹ וַיִּבֵּא בְּאֶרֶץ שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זִבְחִים לְאֱלֹהֵי אֲבִיו וַיִּצְחַק. במדרש נאמר, כי התורה מציינת שהוא זבח זבחים לאלוקי אביו יצחק ואילו אברהם אבינו אינו מוזכר בפסוק זה כבמקומות רבים אחרים, ללמדנו, כי חייב אדם בכבוד אביו יותר מאשר בכבוד סבו. הרי לנו, כי אדם חייב אף בכבוד סבו (עיי' רש"י ורמב"ן עה"ת שם, שהביאו מדרש זה).

ההבדל בין סב רוצח לאב רוצח: לעומת זאת הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל (גליון מהרש"א יו"ד שם, וראה בבאור הגר"א ס"ק ל"ג) הביא מסוגייתנו הוכחה ניצחת, לכאורה, לשיטת מהרי"ק, שאין אדם חייב בכבוד סבו. בגמרתנו מבואר, שאם אדם רצח את בנו, אין בניו האחרים - אחי הנרצח - רשאים להרוג את אביהם ולגאול את דם אחיהם הנרצח, משום שהם חייבים בכבוד אביהם, ואילו בן הנרצח, הנכד, רשאי לגאול את דם אביו ולהרוג את סבו הרוצח. הרי לנו, שלעומת הבן אשר חייב בכבוד אביו, אין הנכד חייב בכבוד סבו.

לנסוע לוינה, מקום מושבם של טובי הרופאים, שמא מהם תבוא הרפואה. ימים אחדים נדדתי בדרכים בעזרת יהודים טובי לב אשר לא מנעו עזרה מעיוור זקן, עד שהגעתי לוינה העיר הגדולה אל ד"ר וינר המומחה הגדול לבעיות עיניים. הרופא טוב הלב ששמע שבאתי מדרך רחוקה, ריחם על זקן כמוני שנאלץ להתגלגל בדרכים וקיבלני מיד. שריקת הפתעה נפלטה מפיו עת בדק את עיני. "מדוע המתנת שנים כה רבות עד שפנית לרופא?" שאלני הדוקטור. לא הבנתי מה כוונתו, אך הוא לא הרפה: "לפי האבחון שלי כבר תקופה ארוכה הינך ובל מחוסר ראייה! מדוע לא הגעת אלי עד היום?" כששמעתי את דבריו השבתי לו: "כבוד הדוקטור, זה חודשיים בסך הכל מאז איבדתי את ראייתי, ומיד הזדרזתי לבוא לשאלו בעצתך". המהה הדוקטור כלא מאמין, ויכולתי לחוש כי הוא מנענע את ראשו לשלילה במרץ "לא! לא יתכן! לפי מצב עיניך נראה שאינך רואה מזה עשר שנים, מחלתך חשוכת מרפא וכל יום שראיתי במשך העשור האחרון היו נס ופלא שאין לו הסבר בכל מדע הרפואה".

הישיש הפנה את ראשו אל הכרכים שהיו מונחים לפני רבי איסר זלמן ואמר: או אז נזכרתי, הרי איבדתי את מאור עיני למחרת היום שבו החלטתי להפסיק להתייגע בתורה. הבנתי שהתורה לא התיישה אותי אלא להפך. במשך שנים ארוכות שבהן כבר כבו עיני ולא הייתי מסוגל לראות על פי דרך הטבע, עשה עימי בורא עולם חסד כדי שאוכל לעסוק בתורה כפי רצוני, אולם בו ברגע שהחלטתי להפסיק לעמול ולהתעסק בלימוד התורה בעיון הפסדתי זכות זו וחזרתי להיות מונהג על פי דרך הטבע ככל אדם הנפגע ממחלה זו".

רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל סיפר סיפור זה לאחר שנים רבות כשגר בירושלים עיר הקודש, לידידו הגאון רבי שמואל הומינר זצ"ל בשעה שהתבוננו בזכותה של התורה המגינה על האדם מכל רע.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. תכתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף יא/א לא ישבע כסף

יש לו דף רוצח שתיים

תכונה שרשית מוטבעת באדם: יש לו מנה, רוצח מאתים, וכבר נאמר שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו.

רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, בעל "מכתב מאליהו" מסביר כי התכונות שהטביע הקב"ה בנפש האדם מיועדות לניווט על ידו ולשימוש לעבודת הבורא.

רצונו של האדם להשגות נוספות נועד לזרז את האדם לשאוף ולהשתוקק לעלות ממדרגה רוחנית אחת לחברתה.

דף יא/א ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר

קריאת שמע - עיר מקלט

פירש הרב רבי אברהם יהושע העשיל צוק"ל, בעל "אוהב ישראל" מאפסא:

"**שש עיר מקלט תהינה לכם**" - הן שש המלים שבפסוק "שמע ישראל", בהן ימצא אדם מקלט לרוחו הנבוכה. "ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר", הן ארבעים ושתיים המלים מ"ואהבת" עד "ובשערך", שעל ידן אדם משעבד את כולו לקב"ה.

דף יא/א מהו לכתוב שם אחספא

רמז בפסוק

ההכרעה המבוארת בגמרא, כי מותר לכתוב את שם

אלא שבעל "תשובה מאהבה" (ח"א סימן קע"ח, צוין ב"פתחי תשובה" שם) דוחה ראייה זו תוך חידוש מעניין. לדבריו, כאשר גואל הדם הוא בנו של הנרצח, חובה עליו להרוג את הרוצח גם משום כבוד אביו הנרצח, ואין הוא דומה לגואל את דם קרובו שאינו אביו, שהורג את הרוצח משום ציווי התורה בלבד. מעתה, מאחר שאדם חייב בכבוד אביו יותר מאשר בכבוד סבו, עליו להעדיף את כבוד אביו ולהרוג את סבו. אולם כאשר כבוד אביו אינו נוגד לכבוד סבו, הרי הוא חייב להעניק לסבו כבוד זהה לזה של אביו.

אחר שנזכרנו לדעת כי אדם חייב בכבוד סבו, שומה עלינו לברר, מהו המקור לכך. הגאון רבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל אב"ד מונקאטש, (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ג סימן ל"ג) מבאר, כי חיוב זה נלמד מקל וחומר מה האב חייב בכבוד הסב, הנכד אשר חייב בכבוד אביו, ודאי חייב לכבד את מי שאביו חייב בכבודו [ע"ע בב"ח "שולחן ערוך" יו"ד סוף סימן ר"מ בטעם החיוב לכבד את סבו וב"ח"רדים" פרק י"ב אות ג].

ובכל זאת, לימדתנו התורה על ידי יעקב אבינו, שזבח לאלקי אביו **יצחק**, כי כבוד האב עדיף מכבוד הסב [ועיי' בביאור הגר"א ס"ק ל"ד, בדעתו על כיבוד אבי אמן].

דף יג/א ואלו הן הלוקין

מלקות בערב יום הכיפורים

לאחר שבטלה הסמיכה מישראל ובטלו בית דין סמוכים [איש מפי איש עד משה רבינו] - בטל עונש ל"ט מלקות, כשאר ענשי בית הדין. אלא שנהגו ישראל, כי בערב יום הכיפורים כל אדם לוקה ל"ט מלקות. מנהג זה מוזכר בקדמונים (מחזור ויטרי סימן שד"מ, ראב"י סימן תקכ"ח, "רקח" סימן ר"ב, תשב"ץ קטן סימן ק"ל ועוד), וכך גם פוסק הטור (או"ח סימן תר"ז): "ונוהגין באשכנז, שכל הקהל לוקין מלקות מ' בבית הכנסת אחר תפלת המנחה, שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו". בעבר הרחוק אף נהגו ללקות **בכל יום** לפני תפילת ערבית כדי לכפר על עוונות אותו יום (טור או"ח סימן רל"ז בשם י"א).

דרך ההלקאה היתה זהה לעונש המלקות מדין תורה כמתואר במסכתנו (כב"ב), ברצועות של עגל ושל עור חמור ("כל בו" סימן ס"ח), והמולקה היטה את עצמו כלפי המלכה ("מנהגי רבי אברהם קלוזנר" עמ' כ"ח) תוך אמירת וידוי ג' פעמים, ובעת ההלקאה אמר "והוא רחום..." ג' פעמים ("מנהגים טירנא" עמ' ק"ק-א). במקומות מסויימים נהגו שהמולקה השתטח ארצה. על בעל "אמרי אש" מאונגוואר מסופר, כי נהג ללקות פעמיים, הן כשהוא מוטה, כמוזכר במשנה, והן על הארץ, כמנהג העולם (עדות בנו ב"זכרון יהודה" עמ' צ"ט).

מנהג זה, שקיבל חיזוק מפי תלמידי האריז"ל, נהג בחצרות האדמו"רים, ואף בקהילות ליטא, כעדות בעל "ערוך השולחן" (סימן תר"ו סעיף ו').

בעל "טור ברקת" (סימן תר"ז), מגדולי המקובלים ומתלמידיו של רבי חיים ויטאל כתב, כי עיקרה של ההלקאה בזמננו אינה בעצם ההלקאה כעונש, כי אם בהתבזות שבה. לפיכך, נהגו ללקות בבית הכנסת אחר תפילת מנחה, בנוכחות הקהל, לקיים מה שנאמר (דברים כה"ג) **וְיִנְקְלָה אֶחָיִךְ לְעֵינָיִךְ**, ודרשו חז"ל (להלן כג"א), **"כשלקה, הרי הוא כאחיק"**. רבי חיים פלאגי אף מחה נמרצות באלה שנמנעו ממלקות מחמת הבושה: **"איך יאמר אינו כבוד... דאדרבה זהו כבודו, והשפלתו זהו הגבהתו..."**.

לדעת רבי יוסף חיים זצ"ל, בעל "בן איש חי" (שו"ת "תורה לשמה" סימן ק"ו), מי שנאנס ולא לקה בערב יום הכיפורים, יבקש מחבירו שילקה אותו לאחר יום הכיפורים.

דף יג/ב חייבי מיתות ב"ד... שאם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן

מהי "תשובה"?

יהודי אשר נכשל בעבירות חמורות במשך תקופה ארוכה, התעורר לשוב אל אלוהיו ופנה אל רבה של פראג, הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, בעל "נודע ביהודה", כדי שיורה לו את סדר התשובה הראויה לו, ומתשובתו אנו למדים תשובה אמיתית מהי.

ה' אף שימחק אחר כך על ידי המים, רמוזה בפסוק. **כך נמסר** מפיו של רבי אליעזר דן רלב"ג: בפרשת ראה (דברים יב/ז) נאמר: "לא תעשון כן לה' אלקיכם" - ומכאן למדו חז"ל אזוהרה למוחק את שם ה' (ראה רש"י שם). אך בפסוק הבא אחריו נאמר "כי אם אל המקום אשר יבחר ה'", היינו, בחפירת השיתין לבית המקדש, מקום אשר נבחר על ידי הקב"ה, מותר הדבר... ("מכיל מים חיים").

דף יא/א אימותיהן של כהנים

אוכלי חינם, לא בעיר מקלט!

מפני שדינו של הרוצח בשגגה לשבת בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול, היו אימותיהם של הכהנים הגדולים מספקות מזון וכסות לרוצחים, כדי לרצותם ולפייסם, שלא יתפללו ושלא ייחלו למות הכהן הגדול.

לכאורה, הכהנים הגדולים עצמם היו צריכים לחשוש לחייהם ולדאוג לצרכי הרוצחים בשגגה, ומדוע אמהותיהם עשו זאת?

"ערוך לנר" בסוגייתנו, מיישב שאלה זו במספר אופנים, ובתוך דבריו הוא גם מעלה את ההשערה הבאה: לו הכהן הגדול בכבודו ובעצמו היה מכלכל ומעמיס דברי מתיקה על השוהים בעיר המקלט, עלולים היו עצלנים, בטלנים ושאר אוכלי חינם להתדפק על שערי עיר המקלט, תוך הצהרה כי הם רוצחים בשוגג.

אולם, מאחר שאמו של הכהן הגדול היתה זו שסיפקה מזון לעיר המקלט, הם נמנעו מצעד זה מתוך חשש, שאמו הישישה של הכהן הגדול תלך לעולמה, והם יישארו נצורים בעיר המקלט עד מותו של הכהן הגדול, ללא הפרנסה שכה השתוקקו לה...

דף יא/ב ויצו אל ביתו ויחנק

עצת אחיתופל...

סוגייתנו מביאה את סיפורו של אחיתופל, אשר חנק את עצמו למוות אחר שראה כי לא עשו כעצתו.

בקשר לכך מזכיר בעל "בן יהוידע" את המעשה על אודות האפיקורס שבא לפני בעל "נודע ביהודה" והתרברב בפניו, כי הוא עבר על כל האיסורים שבתורה, לבד מ"מאבד עצמו לדעת". **השיב לו** בעל "נודע ביהודה": על איסור זה לא תוכל לעבור, כי בעשותך כן תקיים מצווה מן התורה ("ובערת הרע מקרבך"...

דף יב/א שלוש טעויות עתיד שרו של רומי לטעות

שלוש הטעויות של השר של רומי

בסוגייתנו אומר ריש לקיש, כי שלוש טעויות עתיד שרו של רומי לטעות. א. שהעיר בצרה יכולה לשמש כעיר מקלט לרוצחים בשוגג, ואילו התורה אמרה "בצר" ולא בצרה. ב. שעיר מקלט קולטת גם רוצח במזיד, אף על פי שאינה קולטת אלא רוצח בשוגג. ג. שעיר מקלט גם קולטת מלאכים ולא בני אדם בלבד.

בספר "נעים זמירות ישראל" מובא, כי כל טעויותיו של שרו של רומי, רמוזות בפסוקים (דברים ז/מא-מד) על אודות הבדלת שלש ערי מקלט בעבר הירדן על ידי משה רבנו. א. **לִגְסֵם** שמה רוצח, אשר ירצח את רעהו **בנלי דעת** - ולא במזיד. ב. **את בצר במדבר** - ולא בצרה. ג. התורה מסיימת, "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל" - ולא לפני המלאכים...

דף יב/ב ושמיית לך מקום

הסוכה - כעיר מקלט

דרש בעל "חידושי הרי"ם" זצ"ל:

כאשר רוצח בשגגה חש רגשי חטא אשמה כבדים, עד שאינו מוצא לו מקום בעולם, אזי, מייחד לו

לעילוי נשמת

הר"ר **פליטאל בהגאון** ז"ל
ב"ר גרשון חנוך ז"ל
נלב"ע ב' בתמוז תשס"ד
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **ציפורה פייגא רפאלי** ע"ה
ב"ר סיני ז"ל
נלב"ע ו' בתמוז תש"ן
תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נתרם בעילום שם

לעילוי נשמת **זכר יקירם**
נלב"ע ל' בסיון תנצב"ה

עיקר התשובה תלויה בלב, לא בסיגופים: הגאון ציין בתשובתו הארוכה, כי אין בתנ"ך או בתלמוד ציון של מספר התעניות שיש להתענות עבור כל חטא, כי אם בספרי המוסר. אולם גם אם הוא חפץ להתענות לפי הכתוב בהם, הרי שלגודל עוונותיו לא יספיקו לו אפילו "שנות מתושלח" כדי לצום את אשר בעלי המוסר יטילו עליו. לפיכך, טרח בעל "נודע ביהודה" לבאר לאותו יהודי כי עיקר התשובה מן החטא תלויה בלב ולא בסיגוף הגוף בתעניות ובשאר ייסורים, תוך שהוא מוכיח זאת מסוגייתנו.

בגמרתנו אומר רבי עקיבא, כי התורה גזרה שחייבי מיתות בית דין שעשו תשובה "אין בית דין של מטה מוחלין להן", אלא מוציאים אותם להורג.

לכאורה, מדוע אין מוחלים להם? הרי, כמאמר הנביא (יחזקאל יח/כד), השב בתשובה שלימה נמחקים עוונותיו - **וּבָשׁוּב צָדִיק מִצְדִּיקוֹ וְעֹשֶׂה עֲוֹן כְּכֹל הַתּוֹעֲבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הִרְשָׁע הִרְשָׁע וְעָשָׂה וְחִי כָּל צְדִיקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא תִזְכָּרָה בְּמַעְלֵוֹ אֲשֶׁר מָעַל וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּם יָמוּת!** אין זאת, מבאר בעל "נודע ביהודה", אלא משום שעיקר התשובה תלויה בלבו של האדם. שכן, אם עיקר התשובה היתה תלויה בצער הגוף, אפשר להיווכח בכך, שהרי סדרי התשובה כוללים גילגולי שלג, שהייה בחברת דבורים עוקצניות, ומשימות נוספות אשר בית הדין מסוגל לוודא כי הנידון למוות עמד בהן. "אלא ודאי", הוא מסיק, "שאין לסיגופים ותעניות עיקר מן התורה, ועיקר התשובה הוא חרטה גמורה, וזה יכול להיות ברגע אחד, ואם אתה אומר שתשובה תציל ממייתת בית דין בטלו כל דיני מיתות בית דין", ועונש המוות יאבד מהרתעתו, משום שכל נידון למוות יאמר לפני הוצאתו להורג שהוא שב בתשובה. לפיכך גזרה התורה, שחייבי מיתות בית דין שעשו תשובה, אין בית דין של מטה מוחלים להם.

לפיכך הוא מציין, כי "עיקר התשובה היא עזיבת חטא, וידוי דברים בלב נשבר... התקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא..." בדבריו הוא מדגיש, כי "מי שיוכל לזבוח יצרו על ידי התורה... וגם התורה מתשת כח, לזה אני מיקל מאד בתענית וסיגופים".

אחר כל זאת, כתב בעל "נודע ביהודה" כי פטור בלא כלום אי אפשר, ובפרט שבעל "רקח" תיקן תשובת המשקל גם על ידי תעניות. לפיכך הוא הורה לבעל התשובה כי במשך שלש שנים יתענה שלושה ימים בשבוע בתקופת החורף ובכל ערב ראש חודש בתקופת הקיץ (שו"ת "נודע ביהודה" קמא או"ח סימן ל"ה. עיי"ש עוד בפדיון תעניות ע"י הצדקה).

נסיים בדברי בעל "ישמח משה" (פרשת נשא) המחזק את דברי בעל "נודע ביהודה" בכך שלא מצאנו בתורה ציווי על עשיית תשובה, כי אם על הוידוי בלבד. ברור, איפוא, כי עיקר התשובה היא על ידי החרטה, ולפיכך לא ציוותה על כך התורה, שהרי אם האדם התחרט ממעשיו הרעים, אין צורך לצוותו לשוב בתשובה, ואם עדיין לא התחרט, אין את מי לצוות...

הקב"ה מקום מיוחד. כל עוד חש הוא בנוח ומוצא מקום לעצמו, לא תקלטנו עיר המקלט. **לפיכך** למדנו לעיל, ששרו של אדם לא יינצל, מאחר שיסבור כי העיר בצרה תקלטנו כעיר מקלט. אם הוא **בוחר לעצמו** מקום - הרי שרגשי המרירות לא חדרו לתוכו כראוי... **הוסיף** על כך נכדו, בעל "שפת אמת" זצ"ל: זוהי עניינה של הסוכה. אחר רגשי האשמה והחרטה שחש אדם בראש השנה וביום הכיפורים, שוב אינו מוצא מקום לעצמו בעולם. בא הקב"ה ומייחד לו מקום מיוחד - הסוכה...

דף יד/א אמר ר"ע... באיטליז

תורה ורק תורה

בגמרתנו מובא בשם רבי עקיבא, כי כאשר הוא פגש את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליז, שם הזדמנו כדי לרכוש בהמה עבור משתה חתונתו של בנו של רבן גמליאל, הוא שאלם שאלה הלכתית מסובכת. **לשם** מה מספר רבי עקיבא היכן פגש אותם ומה היתה מטרת שהייתם באיטליז באותה שעה? **לדעת** רבי ישראל ליפשיץ זצ"ל, בעל "תפארת ישראל", אריכות הדברים באה לציין, כי אף על פי שרבן גמליאל, נשיא ישראל ורבי יהושע אב בית דינו טרודים היו בהכנות לחתונת בנו של הנשיא ויצאו למקום הומה אדם, אין רבי עקיבא מהסס לפנות אליהם בשאלות שאינן מצוייות כלל. מתוך ידיעתו והכרתו אותם ברור לו כי גם כעת, כל מעינים בתורה הקדושה.

ואף הם לא נתביישו לענות בשוק, בפרהסיא: "לא שמענו..."

"ללמדך שבכל עסקיהם היה רק תורת ה' הפצם ויראתו על פניהם..." (תפארת ישראל, כריתות, פ"ג משנה ז).

עילוי נשמת

מרת **רבקה אקשטיין** ע"ה

ב"ר שמעון ז"ל

נלב' ע"א ד"ר תמוז תשנ"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה

הר"ר **דוד אקשטיין** הי"ו - אנטוורפן

לעילוי נשמת

הר"ר **שבת מיבסקי** ז"ל

ב"ר משה ז"ל

נלב' ע"ד בתמוז תשנ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **יהודה אהרון הרש** ז"ל

ב"ר אליעזר הכהן ע"ה

נלב' ע"ל בסיון תשי"א

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ר' **יצחק** הי"ו - קרית אתא

העלון יוצא לאור ע"י

מאורות הדף היומי

Main Office:

Wagman street 1

P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL

tel: +972-3-5775333

Fax: +972-3-7601020

E-mail:

meorot@meorot.co.il

משרד ראשי:

רח' ווגמן 1

ת.ד. 471 בני-ברק

טל: 03-5775333

פקס: 03-7601020

אימייל:

מאורות הדף היומי נראה אחרת

חדש ממאורות!

**מסכת
מכות שבועות**

**ללימוד הדף היומי
עם הלכה למעשה.**

הצטרפו לרבבות לומדי הדף היומי עם

"מאורות ההלכה",

הלכות תפילת מנחה, תפילת ערבית,

מצוות תדירות, קריאת שמע על המיטה.

**מאורות
ההלכה**

**הדפסה בהירה
וחדשה**

לפרטים והזמנות: 1-700-500-151

משרדי מאורות - בני ברק: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)

ירושלים: רח' שרי ישראל 14 טל. 057-3198196 **רכסים:** רח' הזית 7 טל. 04-9040949